

بهره‌داعش از بحران قره‌باغ

یک استاد دانشگاه با اشاره به پیامدهای بحران قره‌باغ گفت: «بازگشت به درگیری و تنش در منطقه قفقاز با توجه به رشد افراط‌گرایی و رادیکالیسم و فعالیت گروه‌هایی همچون داعش در منطقه خاورمیانه می‌تواند زمینه‌فعالیت و جذب نیرو برای آنها را فراهم‌تر کند؛ به گونه‌ای که ما امروز شاهد هستیم که نیروهای افراط‌گرا و رادیکال برای حفظ و بقای خود از تاکتیک جابجایی سیال در مناطق جغرافیایی ناامن بهره می‌گیرند.»

آران نیوز: دولت آذربایجان روز شنبه از کشته شدن چندین نظامی این کشور در جریان درگیری‌های مرزی با ارمنستان در منطقه قره‌باغ خبر داد. بنا بر اعلام وزارت دفاع آذربایجان، دستکم 12 سرباز ارتش این کشور در درگیری‌های 24 ساعت گذشته کشته شده‌اند. وزارت دفاع هر دو کشور یک‌دیگر را به اقدامات تحریک‌آمیز متهم کرده‌اند. باکو اعلام کرده است که نیروهای ارمنی طی 24 ساعت گذشته به وسیله توپ و تسلیحات خودکار 127 بار به سمت اراضی آذربایجان تیراندازی کرده‌اند. ارمنستان هم اعلام کرده است که طرف آذری با استفاده از تانک، جنگنده و بالگرد اقدام به حمله به مرز این کشور کرده است. ایروان می‌گوید چندین دستگاه تانک ارتش آذربایجان هم هدف حمله قرار گرفته است. آخرین خبرها حاکی از آن است که وزارت دفاع جمهوری آذربایجان اعلام کرده این کشور تصمیم گرفته به صورت یکجانبه تمامی اقدامات خشونت‌آمیز در منطقه قره‌باغ را متوقف کند اما اگر مورد حمله واقع شود تمامی اقدامات نظامی از سرگرفته می‌شود.

ارمنستان و آذربایجان که هر دو از جمهوری‌های استقلال‌یافته از اتحاد جماهیر شوروی هستند، چند دهه است که بر سر مالکیت منطقه قره‌باغ با یکدیگر اختلاف دارند و مرز دو کشور در این منطقه سال‌هاست که وضعیت جنگی را شاهد است. منطقه قره‌باغ که در مرز این دو کشور واقع شده، اکثریتی ارمنی دارد اما از زمان شوروی سابق تحت کنترل آذربایجان بوده است. منطقه قره‌باغ در سال 1991 اعلام استقلال کرد، اما این اقدام به شکل‌گیری جنگی سه ساله منجر شد. دو کشور در سال 1994 توافق‌نامه آتش‌بس امضا کردند اما این توافق‌نامه هر از چند گاهی نقض شده است. دکتر رحمت حاجی‌مینه استاد دانشگاه و کارشناس مسائل خاورمیانه گفت: «آغاز دور جدید درگیری‌ها در قره‌باغ میان جمهوری آذربایجان و ارمنستان که از سال 1994 بی‌سابقه بود نشانگر چند نکته اساسی است.»

وی ادامه داد: «اول آنکه علی‌رغم بیش از دو دهه آتش‌بس بین دو کشور، این درگیری‌ها نشان داد که اختلافات مابین آنها همچنان مثل آتش زیر خاکستر در این فاصله زمانی باقی مانده و تلاش‌های صورت گرفته تنها به صورت ظاهری توانسته بود مانع درگیری گسترده و جدی میان دو کشور همچون گذشته شود. وضعیتی که بهترین توصیف آن نه جنگ، نه صلح بوده است.»

وی افزود: «دوم آنکه از سرگیری درگیری‌ها میان دو کشور نشان داد که مناقشه ارضی در هزاره سوم نیز همچنان یکی از موارد تنش‌زای اصلی در بین بازیگران درگیر در این نوع تنش‌ها خصوصا در مناطق توسعه نیافته خواهد بود. و سوم آنکه این درگیری‌ها نشان دهنده شکست تلاش گروه‌ها و سازمان‌های بین‌المللی همچون گروه مینسک سازمان امنیت و همکاری اروپا در حل و فصل مناقشه قره‌باغ است.»

این کارشناس مسائل خاورمیانه تصریح کرد: «لذا از سرگیری این درگیری‌ها نشان داد که گروه‌های فرامنطقه‌ای نمی‌توانند در چنین تنش‌هایی بدون ارائه یک فرمول جامع برای حل و فصل مناقشه مبتنی بر رضایت دو طرف مناقشه به آن پایان دهند. بنابراین از سرگیری درگیری‌ها بین آذربایجان و ارمنستان نشان می‌دهد که اختلافات بین آنها همچنان مانند اوایل دهه 90 برقرار است و خطر تداوم و گسترده‌تر شدن آن نیز وجود دارد.»

حاجی‌مینه درباره علت از سرگیری این درگیری‌ها گفت: «علت اصلی همان اختلاف تاریخی و ارضی درباره منطقه قره‌باغ است که در یک فضای ملی‌گرایانه از سوی هر دو طرف دنبال می‌شود. به عبارتی، رویکرد ناسیونالیستی به این مسئله و رفتار مبتنی بر انگیزه‌های ملی‌گرایانه و فشار گروه‌های داخلی در هر دو جامعه بعلاوه تلاش هر دو طرف برای حفظ مشروعیت سیاسی، می‌تواند از عوامل تداوم بحران و اختلاف بین دو کشور باشد.»

وی افزود: «لذا می‌توان گفت اضافه شدن بُعد ناسیونالیستی به این اختلاف ارضی باعث شده است حل و فصل آن پیچیده‌تر شود به گونه‌ای که هرگونه حرکت تحریک‌کننده در خطوط تماس بین نیروهای نظامی دو طرف، باعث درگیری و تنش خواهد شد.»

حاجی‌مینه در پاسخ به این سوال که ایران باید چه موضعی در قبال این بحران در پیش بگیرد؟ گفت: «قطعا با توجه به اینکه هر دو بازیگر همسایه شمالی ایران هستند تشدید درگیری بین آنها موجب بی‌ثباتی منطقه در مرزهای ایران خواهد شد. از همین زاویه نگاه ایران همچنان که وزارت خارجه ایران نسبت به این موضوع واکنش نشان داده باید حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلاف دوجانبه در چارچوب گروه‌های صلح بدون توسل به زور باشد.»

وی ادامه داد: «با توجه به ژئوپلیتیک حوزه تنش مسلما گسترش ناامنی در این منطقه می‌تواند در درازمدت پیامدهای منفی برای امنیت ملی ایران داشته باشد. لذا انتظار می‌رود که ایران دیپلماسی فعالی را در راستای حل و فصل مسالمت‌آمیز برای رسیدن به صلح پایدار در این حوزه دنبال کند.»

این استاد دانشگاه در پاسخ به این سوال که آیا گروه‌های تروریستی همچون داعش می‌توانند از این بحران بوجود آمده در راستای مقاصد خود استفاده کنند؟ گفت: «تجربه اخیر درباره گسترش گروه‌های افراطی و رادیکال نشان می‌دهد که این گروه‌ها در مناطقی که خلاء امنیتی شکل گرفته و سطح تنش و درگیری‌ها در آنجا بالا رفته امکان ظهور و بروز بیشتری دارند.»

وی ادامه داد: «لذا بازگشت به درگیری و تنش در منطقه قفقاز با توجه به رشد افراط‌گرایی و رادیکالیسم و فعالیت گروه‌هایی همچون داعش در منطقه خاورمیانه می‌تواند زمینه‌فعالیت و جذب نیرو برای آنها را فراهم‌تر کند؛ به گونه‌ای که ما امروز شاهد هستیم که نیروهای افراط‌گرا و رادیکال برای حفظ و بقای خود از تاکتیک جابجایی سیال در مناطق جغرافیایی ناامن بهره می‌گیرند.»

وی افزود: «در صورت تشدید و تداوم درگیری‌ها در این منطقه و در این دوره زمانی می‌توان چنین نتیجه گرفت که افراط‌گرایان و رادیکال‌ها حداقل به لحاظ انحراف تمرکز جهانی بر روی مقابله با تروریسم، در حوزه‌های فعالیت خود همچون سوریه و عراق سود ببرند.»

حاجی‌مینه در پاسخ به این سوال که آیا ممکن است روسیه همچون دو دهه پیش در بحران میان این دو کشور مداخله کند؟ گفت: «با توجه به سابقه و نقش فعالی که روس‌ها به لحاظ تاریخی در مناقشه قره‌باغ داشته‌اند و همچنین نقش اخیر روس‌ها در بحران اوکراین و سوریه، انتظار می‌رود که روس‌ها دوباره در این حوزه که در واقع حیات خلوت آنها محسوب می‌شود و از مناطق مهم برای روسیه است سعی کنند ابتکار عمل را بدست بگیرند.»

وی افزود: «هرچند با توجه به نقش عمده گروه مینسک برای حل این بحران، روسیه تلاش می‌کند در چارچوب گروه مینسک نه تنها از تشدید درگیری جلوگیری کند، بلکه دیپلماسی چندجانبه خود را که در مورد سوریه هم ظاهر شده است، در این حوزه هم در همکاری با بازیگران دیگر تقویت کند.»